

Gali būti, kad psichopatijos priežastys slypi genuose. Tam tikros jų smegenų sritys, atsakingos už atjautą ir impulsų kontrolę, nuo gimimo yra per menkai išsivysčiusios.

Fanny Jiménez, *So erkennen Sie einen Psychopathen*
Die Welt, 2014 08 14

Visas tikrasis blogis prasideda nuo nekaltų dalykų.

Ernest Hemingway

Žmogus iš prigimties yra blogas. Gera jis daro ne todėl, kad jaučia tam poreikį, o iš užuojautos ir dėl garbės.

Immanuel Kant, *Reflexionen zur Anthropologie*

Psichopatija yra asmenybės sutrikimas. Manoma, kad ji būdinga vienam žmogui iš šimto. Vyrams psichopatija pasitaiko keturis kartus dažniau negu moterims. Dvynių tyrimai liudija, kad čia svarbu paveldimumas.

Hildegard Kaulen, *Ein Schalter für Empathie*,
FAZ, 2018 03 16

Rytdienos pasaulis didžiąja dalimi priklausys nuo vaizduotės
tų žmonių, kurie šiandien tik mokosi skaityti.

Astrid Lindgren

1

Šiandien

Jis buvo nuogas ir jį plėšė per pusę.

Jam taip neatrodė. Tai vyko iš tiesų. Dabar ir čia — senoje kalėjimo skalbykloje, ant plytelėmis grįstų grindų, šalia skalbinių džiovyklės. Milaną girdėjo tik savo nežmonišką žviegimą. Jeigu burna nebūtų užkišta kojine, jo kauksmą būtų girdėjusi visa įstaiga. Tiesa, tai nieko nepakeistų. Grupuoję dosniai sumokėjo, kad nakčiai paliktų juos vienus su naujoku.

Jų buvo penki. Du klūpojo prispaudę pečius, kiti du tvirtai laikė kojas, o penktasis — garsiai šnopuojantis šimto dvidešimties kilogramų drimba, iš burnos skleidžiantis aštrų rūkytos česnakinės dešros kvapą, — kažką grūdo jam į išangę. Atrodė, kad tai — dygliuota viela apvyniotas kovos spragilas, tačiau daiktas, kuriuo jį prievartavo, galėjo būti ir kumštis.

Staiga jį nustojo spausti — tai įvyko taip netikėtai, kad Milano raumenys įsitempė ir visas kūnas ėmė drebėti. Skausmas nesiliovė, jis buvo karštesnis už saunos krosnį ir degino visus vidurius, tačiau dabar bent jau buvo galima laisvai judėti ir apsiversti ant nugaros.

Virš Milano palinko dar nematytas šeštasis veidas. Šio vyresnio vyro tvarkingai perskirtais ir į šoną sušukuotais plaukais bei Karibų jūros mėlynumo akimis, žvelgiančiomis pro storus akinių stiklus, dar nebuvo, kai penktas jį sumušė duše ir atitempė į šią patalpą.

Vyras jį apžiūrinėjo smalsiai kaip vaikas, po didinamuoju stiklu čirškinantis vabalą.

— Tai tu — Policininkas?

Milanas linktelėjo ir vyras jam iš burnos ištraukė kamštį.

— Aš — Dzeusas. Juk pažįsti mane, ar ne?

Dzeusas, kalėjimo dievas. Milanas vėl linktelėjo. Tik tie, kurių smegenys buvo mirusios arba kurie skendėjo gilioje komoje, galėjo nežinoti apie šį vyrą, pasivadinusį graikų dievo vardu ir turintį didžiulį autoritetą Tėgelio kalėjime.

— Atidžiai manęs paklausyk. Tokie žmonės kaip tu pas mus yra pačioje mitybos grandinės apačioje. Tu turi mažiau teisių negu Preso bambos pūkeliai.

Dzeusas nusišypsojo drimbai, tuo metu besitaisančiam kelnes. Milanas labiausiai troško susiriesti kampe ir numirti. Jeigu daiktas, kurį tas vyras ką tik grūdo jam į vidurius, buvo jo penis, organas turėjo būti gesintuvo dydžio.

— Turi tik vieną progą — nebent nori, kad Presas išpa-
kuotų savo firminį įrankį. Žinai, kodėl jį vadinam Presu?

Nes jis visus sutraiško?

— Nes jis mėgsta lyginti. Jam patinka lygintuvai. Tokie kaip šis.

Dzeusas liepė vienam iš savo tatuiruotų pakalikų paduoti senovinį lygintuvą.

— Netrukus lygintuvas bus įkaitintas iki dviejų šimtų laipsnių. O kol jis pasieks reikiamą temperatūrą, tu turi gali-
mybę man viską papasakoti. Tik tiesą ir nieko daugiau — te-
padedą tau Dievas.

Dzeusas atsiklaupė ir delnu persibraukęs plaukus patikri-
no, ar nesusivėlė skyrimas. Tada tarė:

— Tu sėdi vienoje kameroje su Ceke. Tam mažyliui viskas gerai. Ir tau pasisekė. Jis laidavo už tave. Sakė, kad tu verki per
miegus. Ir kad galbūt esi sniego žmogus.

— Kas?

— Nekaltas. Čia tokių galima sutikti taip pat dažnai kaip sniego žmonių anapus tvoros.

Dzeuso pakalikai prapliupo kvatoti iš sąmojo, kurį jie neabejotinai jau yra girdėję kokį šimtą kartų.

— Papasakok savo istoriją! — dar kartą paliepė vadeiva.

— Ką?

— Ar aš kalbu kiniškai? — Dzeusas skėlė Milanui antausį. — Noriu žinoti, kodėl tu, *Policininke*, esi čia? Bet įspėju — būk atsargus. — Senis nusiėmė akinius ir parodė į savo akis. — Žinai, kas čia?

Milanas ignoravo retorinį klausimą dar ir dėl to, kad vėl užėjus deginančiam skausmui iš paskutiniųjų stengėsi neapsiventi.

— Tai yra mano melo detektoriai. Presas pamatys jų signalą. Užteks man kartą sumirksėti ir jis sugrūs karštą lygintuvą tau iki pat dvylikapirštės žarnos. Ar mes supratome vienas kitą?

Presas išsiviepė ir linktelėjo galva. Milano akis užtvindė ašaros. Burnoje kaupėsi seilės. Kad galėtų kalbėti, jam teko du kartus nuryti.

Tada pasinaudojo paskutine galimybe viską papasakoti Dzeusui. Neįtikėtiną ir šurpią istoriją, per kurią jis, perėjęs tikrą pragarą, galų gale atsidūrė kalėjime.

Kad laimėtų laiko ir dar bent vieną valandą išliktų gyvas, jis pradėjo nuo pat pradžių.

2

Prieš dvejus metus

— Jūs viena?

— Taip.

— O kur virtuvės darbuotojai?

— Jau išėjo. Aš tvarkau apskaitą. Be manęs, čia daugiau nieko nėra.

— Supratau. Jums nereikėtų bijoti, — pasakė Milanas.

Moteris, su kuria jis kalbėjo telefonu, pratrūko isteriškai kvatoti.

— Nebijoti? Ar jūs, policininkai, šiais laikais visai iškvaišote? Paskambinate, papasakojate apie psichopatą, kuris išsprūdo jums iš rankų ir po kelių sekundžių paims mane įkaite, o tada sakote, kad man NEREIKĖTŲ BIJOTI?

Atrodė, kad jauna padavėja, prisistačiusi Andra Šturm, galėtų viena ranka išlaužti prekystalio lentą ir stoti skersai kelio potencialiam užpuolikui. Vis dėlto Milanas žinojo, kad ne visų žmonių telefone aidintis šiurkštus ir tvirtas balsas taip puikiai dera su išvaizda kaip jo paties. Galbūt Andra realybėje priminė grakštų angelą, o jos balsas tapo panašus į tarkos gergždimą tik dėl paniškos mirties baimės, kurią jis sukėlė. Kad ir kaip būtų, ji neprarado žado ir tai Milanui patiko. Iš tiesų Andra sudarė įspūdį moters, su kuria normaliomis aplinkybėmis jis būtų norėjęs artimiau susipažinti. Žinoma, dabar šitaip galvoti buvo labai neprofesionalu.

— Ar jūs dar klausotės manęs?

— Ne, aš užsikimšau ausis! *Žinoma*, kad dar klausausi.

Milanas pažvelgė pro priekinį automobilio stiklą į užkandinės įėjimą, giliai atsiduso ir kiek įmanydamas ramiau tokioje situacijoje pasakė:

— Visų pirma, mes nepametėme nusikaltėlio iš akių. Jau dvi valandas jį stebime ir netgi sekame jo pokalbius mobiliuoju telefonu. Dėl to žinome, kad įtariamasis jums skambino prieš pat man su jumis susisiekiant. Tai tiesa?

— Taip, — po trumpos pauzės patvirtino Andra. Tikriausiai iš pradžių ji tiesiog linktelėjo galva ir tik tada susivokė, kad per telefoną jis negalėjo to matyti.

— Jis norėjo sužinoti, ar tokiu laiku dar kas nors yra restorane.

Stebėtina, kad padavėja išvis priėjo prie telefono. Skambutis likus penkioms minutėms iki darbo dienos pabaigos galėjo ją tik supykdyti, juo labiau kad „All-American-Dinner“ nebuvo toks restoranas, kuriame įprasta iš anksto rezervuoti staliuką. Lankytojai, nusprendę pasimėgauti mėšainiais, gruzdintomis bulvytėmis, kukurūzų traškučiais, jautienos nugarinės kepsniais su kaulu, pieno kokteiliais ir kitais nesveikais valgiais, į mažą restoranėlį nuošalioje Rozeneko gatvelėje užsukdavo iš anksto neįspėję.

— Ir antra, — tęsė Milanas, — tas vyras neketina jūsų imti įkaite. Jam tik reikia grynųjų.

Andra nusikvatojo:

— Iš kur taip gerai viską žinote, protinguoli?

Milanas nesusilaikė nesusišypsojęs. Nors Andra buvo susijaudinusi, ji kalbėjo su berlynietėms būdingu pasitikėjimu savimi, nevyniodama žodžių į vatą. Tikriausiai taip bendravo ir ne tokiomis ekstremaliomis bei išskirtinėmis situacijomis

kaip ši. Milanas pagalvojo, kad jai galėtų būti netoli trisdešimties arba truputį daugiau. Maždaug tiek pat kiek ir jam.

— Nusikaltėlis jau turi įkaite, — paaiškino jis.

— Ką?

— Merginą. Jis ją pagrobė. Šiandien priešpiet jam nepavyko paimti išpirkos. Nuo to laiko jį stebime.

Pauzė.

Tikriausiai Andrai reikėjo laiko suvokti viskam, ką išgirdo. Tikėtina, jog ši informacija jai buvo sunkiau suvirškinama negu riebus blynai, kuriuos užkandinė patiekdavo savo svečiams per pusryčius.

Milanas dar kartą pabandė apžvelgti užkandinės interjerą iš tos vietos, kurioje stovėjo, tačiau blausioje gatvės žibintų šviesoje ir drimbant šlapiam sniegui per vitriną beveik nieko nebuvo įmanoma įžiūrėti.

Suknistai bloga situacija.

Viskas atrodė taip, tarsi žvelgtum pro veikiančios skalbimo mašinos stiklą. Milanas nebūtų galėjęs identifikuoti nė vieno viduje esančio daikto, net jeigu visame pasaulyje būtų matęs tūkstančius kitų užkandinių su standartiniu rekvizitu: senais apipjaustytais 66 greitkelio ženklais, muzikos automatų muliažais, dryžuotomis ir žvaigždėtomis vėliavėlėmis bei daugybe Elvio Preslio ir Dėdės Semo plakatų ant sienų.

Milanas būtų galėjęs lažintis iš savo dar negimusių vaikų, kad viduje stovi kampinės sofas, aptrauktos minkšta raudona sintetinė oda, o grindys išklotos šachmatų lentos rašto laminuota danga.

— Tai kodėl jums nesučiupus to niekšo, vos jis čia pasirodys?

— Nes mes nežinome, kur jis paslėpė savo auką.

— Ką? — pakartojo Andra. Šį kartą balse buvo girdėti visiškas sutrikimas.

— Kol nusikaltėlis bus pas jus restorane, mes paruošime pabėgimui skirtą automobilį, kuriuo važiuodamas jis nuves mus tiesiai pas įkaitę net tuo atveju, jeigu pamesime jį iš akių.

— Ar jis labai pavojingas?

Milanas atsikrenkštė. Tada ranka persibraukė tamsiai rudus plaukus, kelis mėnesius nemačiusius kirpėjo žirklių ir suformuotus trumpo miego.

— Aš nemeluosiu — taip, jis pavojingas. Maždaug metro aštuoniasdešimt penkių centimetrų ūgio, raumeningas ir gincluotas.

— Dieve švenčiausias...

Milanas girdėjo, kaip ji nurijo seiles.

— Prašau. Žinau, kad labai daug iš jūsų reikalauju, bet jeigu nevaidsinsite didvyrės, jums pavojaus nekils. Atiduokite jam pinigų iš kasos ir viską, ko tik jis pareikalau. Galbūt bus alkanas ir norės maisto produktų. Mes pasirūpinsime, kad jums nieko nenutiktų.

— Kokiu būdu? — jos balsas prikimo.

Milanas per telefoną išgirdo žingsnius. Sucypsėjo guminiai padai. Gali būti, kad padavėja ieškojo saugios vietos už baro. *Tikėkimės*. Prie durų — tiesioginio pavojaus zonoje — nebuvo matyti jokio judėjimo.

Laimėi.

Sutraškėjo radijo ryšys. Jis sugriebė aparatą, greitai burbtelėjo įsakymą „laukti“ ir vėl padėjo į šalį.

— Šiuo metu į restorano duris nukreipti trys šautuvai su teleskopiniais taikikliais, — pabandė nuraminti jis Andrą. — Jeigu įvykiai bent kiek nukryps nuo plano, aš iš karto įsakysiu savo vyrams šauti.

— Ką jūs vadinate nukrypimu nuo plano? Kulką galvoje? Mano smegenis, ištiškusias ant baro?

Milanas pradėjo kalbėti pašnibždomis, nors tam nebuvo būtinybės. Paprasčiausiai jis žinojo, kad jaudulio apimti žmonės klausydamiesi šnabždėjimo susikaupia.

— Nusikaltėlis bet kurią minutę įžengs pas jus pro duris. Išlikite rami ir darykite viską, ką jis lieps. Ir neišsigąškite — jis mūvi juodą slidininko kaukę.

— Tikiuosi, jūs juokaujate?

— Dabar baikime pokalbį. Ir nežiūrėkite į telefoną — nusikaltėlis labai įtarus.

— Gerai, — atsakė Andra, tačiau jos balsas skambėjo neuztikrintai. Be abejo, jai visai nepatiko nutraukti ryšį su policija.

— Tiesiog darykit tai, ką jis pasakys. O kai jis dings, laukite, kol pas jus ateis mano žmonės. Viskas bus gerai.

Jis užsimerkė.

Ar tikrai viskas bus gerai?

Milaną apėmė keista nuojauta.

Kažkas čia nepasiseks.

Gal viską atšaukti?

Jis dirstelėjo į laikrodį. Tada giliai įkvėpė ir nusprendė ignoruoti vidinį balsą.

Milanas Bergas atsiduso, nuo keleivio sėdynės paėmė juodą slidininko kaukę ir užsimaukšlino ją ant galvos. Tada išlipo iš automobilio ir patraukė į užkandinę.

3

Gudrybė, dėl kurios gatvėje jis gavo Policininko pravardę, suveikė jau septynis kartus.

Milanas susirasdavo vietas, kuriose dirbo mažai personalo ir, kaip spėjo, buvo daug grynųjų. Kavines, užkeigias, nedidelius restoranus, o kartą — net degalinę. Visada ateidavo į darbo pabaigą arba prieš keičiantis pamainai. Kai turėjo galimybę, rinkdavosi šalutines gatveles, kuo toliau nuo miesto šurmulio.

Stebėtina, kaip greitai žmonės sutikdavo bendradarbiauti, kai bauginamai žemas balsas telefonu paprašydavo nedvejojant atiduoti plėšikui visas dienos pajamas. Bet kuris trečios kategorijos kriminalinis serialas žiūrovus mokė reikalauti, kad pareigūnas parodytų pažymėjimą. Matyt, šios taisyklės buvo laikomasi tik prie namų durų. Telefonu paprastai užtekdavo prisistatyti: „Vyresnysis komisaras Stresovas, Specialiųjų operacijų valdymo skyrius“ arba išberti kitą panašią nesąmonę. Kartkartėmis Milaną įjungdavo žaislinę radijo stotelę, kad ši sutraškėtų, ir ką nors į ją pasakydavo. Tiek rekvizito visiškai užteko įtikinamai scenai sukurti.

Kiek sunkiau buvo išlaukti tinkamiausio momento. Tokio kaip šis — kai krautuvėlės jau uždarytos, šventinis apsipirkimas baigtas, gatvės ištuštėjusios, kai visi namuose ruošia maistą ir dovanas. Juk buvo Kūčios, beveik ketvirta valanda po pietų.

Iš trijų objektų, kuriuos Milaną išsirinko internete, tebedirbo tik ši užkandinė Šmargendorfe, be to, kaip jis ir tikėjosi, vieta buvo menkai apšviesta.

Jis nusikosėjo. Jau po kelių žingsnių sudrėkusi slidininko kaukė nemaloniai prilipo prie odos.

Tokią dieną ir tokiu oru nesutiksi net šunis vedžiojančių žmonių, o jeigu tokių ir pasitaiko, jie žingsniuoja nulenkę galvas, kad į veidą nedribtų šlapio sniego kąsniai.

Gerai, pirmyn.

Tris dešimtis metrų nuo vogto automobilio iki įėjimo, virš kurio būtinai turėjo šviesti neoninė iškaba, Milanas įveikė nepastebėtas liudininkų.

O tada.

Jis įžengė į restoraną. Viduje tvyrojo prieblanda — be mažų lempučių, šviečiančių ant stalų laminuotais stalviršiais, buvo įjungtas tik avarinis apšvietimas. Į nosį tvokstelėjo gruzdinti naudoto aliejaus, mėsainių ir kraujo kvapas.

Kraujo?

Smūgio suvokimas smegenis pasiekė kiek pavėluotai. Kaip suspaustų oro bangų sprogimas, sukeltas garso greitį viršijusio lėktuvo. Paskui sekė skausmas, o tada Milanas suprato neklydęs — užkandinės grindys tikrai buvo šachmatų lentos rašto. Dabar jis klūpojo ant jų nebegalėdamas išsitiesti.

Vis dėlto reikėjo klausyti nuojaautos.

Nuo spyrio į paširdžius jis apsisuko aplink savo ašį. Nuvirtęs ant nugaros pirmiausia pamatė virš galvos kybančias kadilako radiatoriaus groteles, kurias kažkoks interjero dizaineris sumanė pritvirtinti prie lubų, o paskui — moterį šiek tiek riesta nosimi, daug gražesne už jo bjaurią knyslę, kuri kaip tik šiuo metu tvino krauju.

Andra, — pagalvojo Milanas. — Ji tikrai atrodo kaip moteris, su kuria mielai eičiau į pasimatymą.

— Linksmų Kalėdų, nevykėli, — rėžė ji.

O tada užvažiavo jam į pakaušį beisbolo lazda.

Po dvejų metų

— Kaip judu susipažinote? — pasidomėjo psichoterapeutė.

Tikriausiai tikėjosi, jog priešais sėdinti porėlė kaipmat šypsodamiesi leisis į prisiminimus apie be galo romantiškas akimirkas. Tai būtų pirmasis atspirties taškas kelyje link sėkmingos poros terapijos, į kurią juodu neseniai užsirašė. *Dešimt pokalbių po devyniasdešimt minučių. Du šimtai eurų už susitikimą.* Toks sandoris, jeigu daktarei Henrietai pavyks nutiesti kelią per naujų santykių problemų džungles. Arba bent jau patarti, kaip išgyventi dieną neišsitaškius smegenų.

Nuo ko viskas ir prasidėjo, — pagalvojo Milanas, o Andra dėl tos pačios priežasties nusišypsojo.

— Aš jam trinktelėjau beisbolo lazda, — atsakė ji į sutuoktinių konsultantės klausimą, o Milanas užbaigė:

— Tai buvo meilė iš pirmo smūgio.

Pirmą kartą spausdamas ranką prie sename Moabito rajono pastate įsikūrusio kabineto durų jis pagalvojo, kad daktarė Rozenfels yra nuolatinė botokso pramonės produktų vartotoja. Penkiasdešimt aštuonerių metų žilaplaukės moters, nešiojančios akinius, oda buvo neįprastai stangri (*Tarsi būtų ant veido užsitempusi balioną,* — tokia pirma mintis atėjo jam į galvą), tačiau dabar jos kaktą išvagojo raukšlės.

— Kaip tai suprasti? — susiraukusi paklausė ji.

— Andra yra padavėja. Prieš dvejus metus per Kūčias aš norėjau apiplėšti jų restoraną, bet jos gudri galvelė perprato mano planą.

— *Dabar geriau baikime pokalbį*, — šaipydamosi pamėgdžiojo Andra, kai Milanąs vėl atgavo sąmonę. — *Žmogau, mano buvusysis buvo policininkas. Gal ir ne pats geriausias, bet net jis įkaitės išlaisvinimo operacijos metu būtų palaikęs ryšį su auka.*

Nepatiklus psichoterapeutės žvilgsnis nukrypo į Andrą, kurios reikšmingas atodūsis, bylojantis „liūdna, tačiau tai tiesa“, be žodžių patvirtino Milano prisipažinimą.

— Manau, jau dabar galėčiau pasakyti, jog esate neįprasta pora, — šypsodamasi konstatavo daktarė Rozenfels ir Milanui beliko sutikti su jos nuomone.

Juodu su Andra nederėjo net išore. Jis mėgo konservatyvaus, į akis nekrintančio stiliaus drabužius, kokius paprastai vilki koledžo studentai: sportinius batelius, džinsus, polo marškinėlius. O ji, trejais metais vyresnė, savo aprangą galėjo apibūdinti kaip „mugės mergiotės stiliaus“: juodi baikerio aušiniai, pilkai mėlyni iki pečių pakirpti plaukai, ryškiaspalvės tamprės, klostytas trumpas sijonas su kaukolių motyvais ir prie viso to dar žalias džemperis su užrašu „Jėzus tave myli. Visi kiti tave laiko *šiknaskyle*“.

Tas pats džemperis, kurį ji vilkėjo jų pažinties dieną.

Žinoma, „pažintis“ būtų labai švelnus apibūdinimas tam, kas įvyko iš tikrųjų — sumušimui iki sąmonės netekimo ir pusgyvio žmogaus nutempimui į galinį kambarį.

Pasak Daktaro Guglės, tą vakarą smūgis beisbolo lazda sukėlė „kaukolės lūžį be smegenų pažeidimo“, nors Milanui atrodė, kad jo kaktikaulis buvo sugrūstas giliai į smegenis. Dar kelis mėnesius už kiekvieną staigesnį judesį tekdavo sumokėti skausmo ašaromis. Net dabar jis kartais pabUSDavo nuo sprogdinančio skausmo kaktos srityje tik dėl to, kad susapnavęs košmarišką sapną staigiai pasukdavo galvą.

Vis dėlto ši kaukolės lūžį jis išgyveno be gydytojų pagalbos. Kitaip nei vaikystėje patirtą galvos sužeidimą. Milanas užaugo Riugene. Kai buvo keturiolikos, jam teko kelias savaites praleisti ligoninėje po to, kai namuose laiptais nudardėjo į rūšį. Antrą kaukolės lūžį jis išsigydė katadolonu ir šaltais kompresais. Buvo tikras *stebuklas*, kad naršymas įvairiuose medicinos forumuose dar kartą padėjo. Vis dėlto dar didesnis stebuklas buvo jo santykiai su Andra.

Kai praėjus pusvalandžiui po nepavykusio apiplėšimo Milanas atsipeikėjo ant sofos restorano vadovo kabinete, galvoje aidint nesuderintų instrumentų orkestrui, jis pamanė, jog Andra viską baigs taip, kaip pradėjusi. Vos prieš savaitę žiniasklaidoje nuskambėjo įvykis, kai Prenslauer Berge visą parą dirbančios parduotuvės savininkas mirtinai sumušė vagį, taip atkeršydamas visiems nenaudėliams, kurie per daugybę metų sugebėjo išsprūsti jam iš nagų. Vis dėlto nuostabiai gražaus sudėjimo moteris angelo veidu jo daugiau nė pirštu nepalietė. Be to, ji neiškviėtė policijos. Andra padarė tai, ko Milanas visiškai nesitikėjo, — pasiūlė jam darbą.

— *Koks savęs švaistymas. Išvaizdus vyrukas ir dar su šitokiu kūrybišku intelektu. Kaip galima užsiimti tokiu mėslu ir neturėti normalios profesijos?*

Nebuvo nė dienos, kad jis daugybę kartų neprisimintų šių Andros žodžių. Ir negalvotų apie atsakymą, kurio iki šiol taip ir neištarė: *Aš beraštis. Nemoku nei skaityti, nei rašyti. Neišmoka to, ką moka milijonai Vokietijos žmonių.*

— Kartais galvoju, kad Milanas yra susidvejinusi asmenybė, — pasakė Andra, kuri iki šiol apie tai nieko nenutuokė.

Milanas neapsakomai gėdinosi to, kas jį skyrė nuo kitų žmonių.

— Turiu omenyje tai, kad jis man papasakojo apie savo tėvą, už kurį jaučiasi atsakingas ir kuriuo nori pasirūpinti. Ir apie jo skolas. Tai yra dar viena priežastis, kodėl Milanai bandė prasimanyti pinigų bet kokiomis priemonėmis.

— Kodėl tapote nusikaltėliu? — atsisukusi į jį paklausė daktarė Rozenfels.

Andra linktelėjo Milanui. Tikroji sukčiaus karjeros priežastis buvo ta, jog neraštingumas Vokietijoje nebuvo laikomas negalia, todėl jis neturėjo teisės į išmokas. Jam buvo sunku gauti pinigų pragyvenimui. Fizinis darbas jam netiko — Milanai buvo iš tų, apie kuriuos sakoma, jog rankos auga iš sėdimosios. Deja, visuomenė jam nesuteikė galimybės dirbti didelių protinių gebėjimų reikalaujančio darbo, kuriam jis buvo sutvertas.

Vieną dieną Milanui nusibodo neviltilis, apimdavusi po kiekvieno nesėkmingo bandymo savarankiškai užpildyti be darbo pašalpai gauti reikalingą dokumentą, ir jis nusprendė imtis vienintelės profesijos, kur galėjo pritaikyti savo intelektualinius gebėjimus. Karjerai pradėti nereikėjo išlaikyti kvalifikacinio egzamino, be to, ji užtikrino mažų mažiausiai minimalų uždarbį. Tai buvo nusikaltėlio profesija.

— Be abejo, nuskurdusio tėvo istorija iš karto pažadino manyje slypintį gelbėtojos sindromą, — paaiškino Andra. — Be to, aš graūžiausi, kad taip grubiai su juo pasielgiau. Buvau susijaudinusi ir išsigandusi.

— Dėl šios priežasties ji permiegojo su manimi iš gailėsčio.

— *Subingalvi!* — sušnypštė Andra. — Tai įvyko po pusės metų ir aš buvau tave įsimylėjusi.

Buvo.

— Dabar jūs drauge dirbate? — paklausė psichoterapeutė.

— Taip. Toje pačioje užkandinėje, kurioje ji kėsinosi mane užmušti.

— Kurioje tu kėsinaisi mane apiplėšti.

Milanas įsistebeilijo į daktarę Rozenfels.

— Tai dėl kokios priežasties ji nutylėjo apie ketinimą apiplėšti ir netgi įtaisė mane į darbą pas Halką, jeigu ne iš gailėsčio?

— Pas Halką?

— Pas užkandinės savininką. Tikras jo vardas Haraldas. Mes taip vadiname, nes jis dažniausiai vilki žalius drabužius.

— *Tu jį taip vadini, nes tau atrodo juokinga pravardžiuoti Halku vos penkiasdešimt kilogramų sveriantį vyruką, — pataisė jį Andra ir papurtė galvą. — Aš nesišaipau iš tavęs, Milanai. Esi skaičiavimo mintinai genijus. Nepažįstu nė vieno žmogaus, kuris įsimintų daugiau kaip dvidešimties žmonių užsakymus ir net neužsirašęs niekada nesuklystų. Tu turi neįtikėtiną menininko talentą. Jums reikėtų kada nors pamatyti jo pieštus lankytojų portretus. Nuoširdžiai sakau — Milanas turi fotografinę atmintį. Ir jis dirba padavėju!*

— Palaukite, aš nesuprantu, — nutraukė daktarė Rozenfels. — Maniau, pati *norėjote*, kad Milanas dirbtų su jumis užkandinėje?

— Na taip, bet laikinai, — paaiškino Andra. — Ne iki pensijos. Aš vargais negalais pabaigiau pagrindinę mokyklą. Milanas neturi jokio išsilavinimo ir nenori jo įgyti. Jis neturi nei planų, nei tikslų. O jam tik dvidešimt aštuoneri!

Ir jis nepažįsta raidžių, pagalvojo Milanas.

Net Andros trylikametė dukra Luiza geriau tvarkėsi realiaame pasaulyje, kuriame beraščiai priskiriami pačiai žemiausiai kategorijai. Jis gyveno nebaigęs mokyklos, neturėdamas išsilavinimo ir vairuotojo pažymėjimo. Luiza jau pirmoje kla-

sėje mokėjo perskaityti gatvių pavadinimus, o Milanui paprastas savaitgalio apsipirkimas kaskart virsdavo tikru košmaru.

— *Mielasis, štai pirkinių sąrašas, gali viską nupirkti?*

— *Žinoma. Tik vienas klausimas: ką reiškia Χοζα Χολα? Ar tai tas rudas pūstas butelis su baltomis garbanotomis raidėmis, išraitytomis raudoname fone?*

Vokietijoje gyveno daugiau kaip šeši milijonai žmonių, kenčiančių dėl funkcinio neraštingumo. Tokių, kurie mokykloje išmoko atpažinti keletą sakinių ir su jais išsiversti gyvenime.

Milano atvejis dar blogesnis. Žinoma, jis lankė mokyklą, išmoko abėcėlę ir netgi atpažindavo kai kuriuos žodžius bei skaičius. Tačiau jis niekada gyvenime nerašė diktanto ir juo labiau rašinio. Kad išsisuktų, prieš pamoką sukeldavo maištą, simuliuodavo ligą arba susižeisdavo ranką. Milaną pažinojo valandas laikrodyje su skaitmenimis, mokėjo įklijuoti sąskaitą į kastos knygą ir gebėjo atpažinti savo pavardę. Jam nepavykdavo iššifruoti nė sakinio vaikiškoje knygutėje, kol kas nors jo neperskaitydavo.

— Taigi, ar jus čia atvedė Milano ambicijų stygius? — paklausė psichoterapeutė žiūrėdama į laikrodį.

Praslinko vos dvidešimt minučių. Milanui jos atrodė tarsi amžinybė.

— Ne.

Kai Andra nervindavosi, ji nevalingai liesdavo mažą nosies auskarą.

— Jis kažką nuo manęs slepia, — ji tarsi gindamasi kilstelėjo ranką. — Ir tai — ne kita moteris. Dėl to nesinervinčiau. Moku atskirti seksą nuo meilės.

Šis teiginys daktarę Rozenfels pribloškė kur kas mažiau negu Milaną, kuris nieko panašaus nebuvo iš Andros girdėjęs.

— Nežiūrėk kaip avinas į naujus vartus. Jūs, vyrai, sutverti monogamijai kaip Berlyno Brandenburgo oro uostas skrydžiams. Teoriškai įmanoma, praktiškai nieko neišeina.

Psichoterapeutė krenkštelėjo.

— Tai neabejotinai įdomi tema, bet gal galėčiau sugrįžti prie pokalbio apie slepiamus dalykus?

— Aš nieko neslepiu, — sumelavo Milanas.

Kartą jis vos nepasakė tiesos. Kai per jūdviejų sukaktį sėdėjo restorane 893 Kanto gatvėje ir Andra paprašė išrinkti jai ką nors iš egzotiškų patiekalų meniu. Šį kartą jis nenorėjo naudoti įprasto gelbstinčio melo apie paliktus akinius. Milanas dažnai nešiodavo siaubingus didžiulius akinius su paprastais stiklais, kad galėtų juos „pamiršti“ kaskart, kai numatydavo galimą susidūrimą su parašytu tekstu.

— *Atleisk, savo silpnomis akimis nieko neįžiūriu.*

Tą vakarą jis neketino išsisukinėti. Jis norėjo atskleisti tiesą.

Deja, kol Milanas kaupė drąsą, Andra pradėjo pasakoti apie nemalonų mačą, kurį prieš kelias dienas teko aptarnauti ir kuris su ja nepagarbiai elgėsi.

— *Ir tada jis pasirodė kaip visiškas idiotas. Patikėk, tas vyrukas paklausė, ar mano kvėpalai yra Bè Vè El Gari.*

— *Ką tai reiškia?*

— *Ir aš ne iš karto supratau. Bet jis turėjo galvoje „Bulgari“! Tas silpnaprotytis tiesiog iš eilės išvardino logotipo raides!*

Taigi, visiškas idiotas, pagalvojo Milanas ir prisivertė sukikenti. Silpnaprotytis. Net ir tas silpnaprotytis sugeba geriau perskaityti negu aš.

Tą vakarą jis nieko nepasakė ir nieko nevalgė, išskyrus „skubių atvejų“ tabletę. Penicilinas, penki šimtai miligramų. Milanas buvo labai alergiškas — po dviejų minučių jis vos

įstengdavo kvėpuoti. Dėl to kelnų kišenėje visada nešiodavosi tabletę. Kartą jis girdėjo istoriją apie neraštingą moterį, kurios per vestuves netikėtai paprašė perskaityti ištikimybės priesaiką. Kad netektų prisipažinti visų susirinkusiųjų akivaizdoje, ji skubiai nuėjo į tualetą, įkišo ranką į tarpdurį ir suspaudė. Milanui nereikėjo sulaužyti visų pirštų. Tą dieną išvengti demaskavimo padėjo anafilaksinis šokas.

— Mentaliniame lygmenyje jis gyvena dvigubą gyvenimą, — pasakė Andra ir įsistebeilijo į psichoterapeutę. — Nemoku to paaiškinti. Viešumoje, tarp draugų ar keliaujant Milano nuotaika gali pasikeisti akimirksniu. Jis tampa nervingas, nepasitikintis. Staiga, tarsi perkūnas iš giedro dangaus. Važiuojant metro traukiniu ar stovint eilėje į kiną.

Arba per porų psichoterapijos seansą.

— Jis pabėga. Tiesiogine šio žodžio prasme. Palieka mane vieną ir bando pats spręsti problemą, kad ir kokia ji būtų. Nebegaliu to išverti. Aš jį myliu, vienas Dievas težino kodėl, bet kai kitą kartą jis atsistos ir pradings, aš jį paliksiu.

Psichoterapeutė reikšmingai palingavo galvą, o tada paklausė Milano:

— Ką jūs manote?

Kad ji teisi. Aš ją apgaudinėjau. Rytą, per pietus ir vakare. Kaip ir visus savo aplinkos žmones. Bet aš negaliu liautis. Mat visi žmonės, kuriems patikėjau savo paslaptį, mane išjuokė, išmetė iš darbo arba paliko.

— Jai vaidenasi, — nenuoširdžiai paprieštaravo Milanas.

— Gerai.

Dar kartą pažvelgusi į laikrodį psichoterapeutė abiem padavė po baltą popieriaus lapą. Nors tuščias lapas atrodė šiek tiek mažiau grėsmingas už prirašytą, jį imdamas Milanas pajuto, kaip gerkle kyla gniužulas.

Ir tas gniužulas akimirksniu tapo kimštinio kamuolio dydžio, kai psichoterapeutė ištarė kitą sakinį:

— Noriu, kad dabar dešimt minučių skirtumėte užrašyti, kas yra neginčijamas jūsų santykių pagrindas.

Rašyti?

Pulsas pagreitėjo. Išmušė prakaitas.

— Kokios vertybės jums svarbios? Ką darote dėl partnerio? Ir apie ką jokiomis aplinkybėmis nesutiktumėte kalbėti.

Milanui pasidarė bloga. Jis norėjo vėmti. Arba, dar geriau, nualpti. Ranka kone automatiškai siektelėjo kelnių kišenėje slypinčios „skubių atvejų“ tabletės.

5

— Viskas.

— Galbūt.

Milanas išėjo į tirštą lapkričio rūką, dėl kurio iš ryto Berlyno pakraščiuose kilo daugybė avarijų. Dabar migla atslinco ir į miesto centrą. Įnaktijus šaltis liovėsi spaudęs, ir nuo Landvero kanalo kylantys garai gaubė Gotskovskio tiltą. Nors nieko nebuvo įmanoma žiūrėti toliau kaip už dvidešimties metrų, Milaną matė aiškiau negu bet kada gyvenime — jo santykiai su Andra buvo baigti. Didysis gyvenimo melas, kadaise juos suvedęs, galų gale vis tiek išskyrė.

— Ar aš teisingai tave supratau? Tu tiesiog atsistojai ir išėjai iš porų psichoterapijos seanso?

— Taip, tėti.

Milanas paprašė Kurto kelias minutes palaukti prie telefono, kad galėtų įsidėti ausines. Kai rankos liko laisvos, sugrubusiais pirštais nuo tilto atitvarų patraukė nerūpestingai atremtą dviratį. Andros automobilis buvo padangų keitimo dirbtuvėje, todėl į psichoterapijos seansą jis pasiūlė važiuoti taksi. Jeigu būtų pasiūlęs skristi erdvėlaiviu, rezultatas būtų buvęs toks pats. Andra nekenė taksi ir vengė jais naudotis. Dėl to abu atvažiavo dviračiais. Jos naujas lenktyninis dviratis stovėjo pri-rakintas keliomis spynomis, o Milano, pirktas sendaikčių turguje, buvo toks iškleręs, kad nė vienas vagis nebūtų norėjęs dėl jo teptis rankų. Kartą jį netyčia buvo paėmę šiukšlių išvežėjai.

— Tada reikėjo atskleisti Andrai savo paslaptį. Rezultatas būtų toks pats.

— Pasakė vyras, neprisipažinęs mano mamai, kad negali pakęsti „Rolling Stones“.

Jo tėtis sunkiai atsiduso. Nuo rūkymo ir kosulio prikimęs balsas skambėjo teatrališkai.

— Manau, aš skaudžiai už tai sumokėjau. Namuose ir automobilyje mėnesių mėnesius skambėjo tos pačios dainos. Kartą net teko išverti koncertą. Po tavo nuostabiosios motinos mirties Miko Džagerio staugimas miško scenoje mane persekioja iki šiol net ir košmariškuose sapnuose, — papokštavo jis. — Galėdavau šiaip taip iškęsti tos ančialūpės iškamšos bliovimą tik tada, kai Juta man atsegdavo užtrauktuką ir...

— Tėti!

— ... ir aš galėdavau patogiai nusivilkti striukę. O ką pagalvojai, mano berniuk? Tu tikrai turi liguistą vaizduotę.

Griausmingas tėčio juokas nuaidėjo iš telefono taip, kaip kadais aidėdavo ligoninės koridoriuose. Kiti ūkvedžiai tikriausiai pykdavo dėl sugadintų spynų, pacientų netyčia nulaužtų spintų rankenėlių ar užkimštų tualetų. Kurtas *Kurtchenas* Bergas — priešingai — sugebėdavo išvelgti komišką pusę visose problemose, kurias spręsti būdavo pakviestas. Taip buvo ir senais laikais jam dirbant Riugeno salos ligoninėje, ir persikrausčius į Berlyną dirbuojantis Marcano traumatologijos klinikoje. Milano mamai dažnai būdavo siaubingai gėda dėl Kurtcheno polinkio visur ir visada juokauti. Jo pastaba, išsakyta per uošvio laidotuves, virto legenda. Velionis daug metų dirbo slaugytoju kardiologijos skyriuje ir norėjo būti palaidotas širdies formos urnoje, taigi Kurtchenas pareiškė, esą belieka džiaugtis, kad jo uošvis dirbo ne ginekologijos srityje.

Milanas nusileido nuo šaligatvio ant važiuojamosios dalies ir dviračiams skirtoje juostoje sustojo tiesiai priešais šviesosforą, įrengtą Franklino ir Helmholco gatvių sankryžoje.

— Kad prisipažintum, tau prireikė dvylikos mėnesių.

— Tiesą sakant, tavo mama mane užklupo refleksiškai išjungiant virtuvės radijo imtuvą, kai užbliuvo tas riaumojantis taksas. Maniau, kad ji dar negrižusi iš parduotuvės. Neįsivaizduoji, kaip surūgo, kai išklojau visą tiesą. Jautėsi lyg būčiau ją išdavęs su jos geriausia drauge.

— Taip, jeigu per pirmą pasimatymą būtum pasakęs mamai tiesą...

— ... niekada nebūčiau pelnęs jos meilės. Juta nė už ką nebūtų susitikinėjusi su grybagalvių* fanu. Bet tavo atveju kalbam ne apie tokius banalius dalykus kaip „Beatles“ ar „Krach“, Milanai. Kalbam apie tave, berniuk. Apie tavo gyvenimą. Apie tai, kas tau neduoda ramybės ir slegia labiau už viską pasaulyje.

— Būtent. Ir dėl to mano melas nuo pat pradžių yra daug blogesnis.

Jeigu normalus žmogus jautėsi apviltas vien dėl to, kad jis mėnesių mėnesius buvo apgaudinėjamas dėl muzikinio skonio, kaip turėtų jaustis Andra, nuo kurios nuslėpė tokį svarbų dalyką kaip neraštingumas? Iš tiesų ji buvo nepaprastai empatiška, todėl Milanas nesitikėjo pykčio protrūkio. Jis paprasčiausiai praleido tinkamą momentą, ir gėdos jausmas, lydėjęs jį visą gyvenimą tarsi smegenyse įsirežusi neišnaikinama taturuotė, laikui bėgant vis stiprėjo.

Nors gatvėje viešpatavo transporto triukšmas, per telefono ausines jis girdėjo, kaip tėtis prisidėgė cigarete.

— Rūkyti patalpoje draudžiama.

— Vaidinti protinguolį — taip pat. Aš stoviu balkone ir žiūriu į naujosios slaugytojos iškirptę. Reginys, kuriuo neleidai sau mėgautis būdamas su Andra.

* Grybo galvomis (vok. *Pilzkopf*) buvo vadinamos grupės „The Beatles“ atlikėjų šukuosenos, kuriomis jie puošėsi septintojo dešimtmečio pradžioje. *Čia ir toliau — vertėjos pastabos.*

Tėtis dirbtinai sukikeno supratęs, kad šiuo sąmoju nepavyko pasiekti pageidauto efekto.

— Atsiprašau. Tik norėjau pakelti tau nuotaiką.

— Nepavyko.

Milanas papūtė į delnus šilto oro.

— Gerai, o kaip šitas? Svarstau įdėti tokių pažinčių skelbimą. Tekstas: skubiai ieškome pageidaujančių sekso trise. *Mes esame vienas vyras ir ieškome dviejų moterų.*

Įsiziėbė posūkio rodyklė ir automobilis, stovėjęs greta Milano, pasuko kairėn į Franklino gatvę. Milanui reikėjo tiesiai, todėl jis liko stovėti. Šaltas vėjas, kažkodėl neišsklandantis tiršto rūko, pūtė į ašarojančias akis.

— Labai juokinga, tėti.

— Žinau. Klausyk, kodėl tau neatvažiavus pas mane? Galėtume vėl paplepėti prie bokalo šalto šviesaus alaus. Pas mane namie...

— ... alkoholis yra uždraustas, o man dabar reikia važiuoti į darbą. Apgailestauju.

— Na, aš tik pasiūliau. Beje, šiandien priešpiet tavęs teiravosi kažkoks vyras.

Milanas sumirksėjo. Staiga jam ėmė raižyti pilvą.

— Kas?

Už jo stovėję automobiliai vis dar suko kairėn, nors jau mirksėjo geltona posūkio rodyklė.

— Nenučiuoikiu. Jis nenorėjo prisistatyti, o aš jo ir nemačiau. Susisiekė su manimi iš registratūros. Balsas pasirodė gir-dėtas. Senis gergždžiančiu balsu, šiek tiek juokingas. Jis...

— Ko jam reikėjo?

Skrandžio spazmai dabar jau buvo skausmingi.

— Tavo mobiliojo numerio. Kontakto. Aš jam nepasakiau, bet...

Tą akimirką už Milano buvę automobiliai sustojo prieš raudoną šviesoforo signalą ir tęsti pokalbį su tėčiu tapo nebeįmanoma. Net nemalonus pojūtis skrandžio srityje atrode nebe toks svarbus. Visą Milano dėmesį prikaustė šalia stovėjusi mašina. Jis net nežinojo, ar atsitiktinai pasuko galvą į šoną, ar suveikė gyvybiškai svarbus refleksas. Žalias volvo limuzinas buvo sustojęs labai arti jo ir dviem ratais netgi užvažiavęs ant dviračių juostą žyminčios linijos. Tą pačią akimirką Milano žvilgsnis nukrypo į automobilio saloną. Tai, ką ten pamatė, visiems laikams pakeitė jo gyvenimą.